

Meie ülesandeist ja eesmärkidest võõrsil.

(Kokkuvõtte H. Rajamaa kõnest Stokholmi Eesti Algkooli lõpu-
aktusel 11. juunil 1952.)

Möödunud sügisel sõidul ühte suuremasse keskusse ema-
keelse õpetuse korraldamise sihiga juhtusin rongis kupeed jagama
ühe perekonnaga, kelle vanemad liikmed kõnelesid mulle arusaadamatut
keelt, kaks nooremat 5-7 -aastased poisid - aga ainult sulaselget
rootsi keelt. Pika sõidu kestel selgus, et on tegemist itaalia
perekonnaga, kes on teel Kanadasse. Nad saabunud üle 4 aasta eest
Itaaliast Rootsi, kuid siin polevat nad leidnud täit rahuldust ja
on nüüd teel loodatavate paremate võimaluste maale. Oma sünnimaale,
Itaaliasse, ei tahtvat nad enam iialgi pöörduda tagasi, sest seal
olevat ainult vaesust, viletsust ja tööpuudust. Vanemate kinnitust
mööda saavat nooremad lapsed veel vaevu mõnest itaalia keele sõnast
aru, kuid sellest ei tehtud ka mingit probleemi. Täielikult minna
laskmine. Sel puhul kerkisid mu silmade ette meie rahvuskaaslased,
kes niisamuti on olnud rändamas ühest maast teise ja on nüüd haju-
tatud võõraste rahvaste keskele üle maailma. Kas sünnib meie las-
tega niisamuti kui selles kõnes olnud itaalia perekonnas? Itaali-
lasi on emamaal üle 40 miljoni. Seal seisab aastaid Valitsuse töö-
programmis ühe osa rahvastiku emigreerimine teistesse, peamiselt
ülemeremaadesse. Mis neist seal edasi saab, selle üle ei tunne
keegi mingit muret. Säärast muretust ei või aga endale lubada
võõrsile sattunud eesti rahva killuke! Me ei või unustada, et
meid pole tõuganud oma kodumaalt mitte vaesus, viletsus ega ~~XXXX~~
tööpuudus, vaid hoopis miski muu. Kuidagi ehk ametlikult oleme
immigrandid nagu kõik Itaaliast ja mujalt tulnukad, kuid omas sü-
dames peame säilitama teadlikkust sellest, ja seda istutama ka
oma laste südameisse, et oleme juriidiliselt iseseisvana püsiva
riigi kodanikud, kelle kodupind on praegu võõra toore okupatsi-
ooni all. Oleme ikkagi veel varjupaiga otsijad.

Põgenemisel oleme toonud kaasa meie rahvale omast ~~est-~~
kust, edasipüüdlisust ja võimet kohaneda uutes, enamasti täiesti
võõrastes oludes ja elamistingimustes. Oleme juba jõudnud oma
isikliku elu sisse seada ja oma kodusid sisustada nii kuidas see
kellelgi kuski on olnud võimalik. Sest elu tuleb elada. Kogume

raha - kroonide, naelte, dollarite või mõne muu valuuta näol-, asutame oma ettevõtteid, omandame kinnisvarasid, maatükke, laevu, autosid ja muud. Kõige selle kõrval me nagu ei märkagi kuidas aastad kaovad imekiiresti.

Kuid ometi me ei või unustada, kes me oleme, mis põhjusel oleme sattunud võõrsile ja missugused on meie ülesanded võõrsil sunnitud oleskelu ajal. Kui ühelt poolt meie mõtted on oma isikliku elu korraldamise murede küljes, siis teiselt poolt peavad meie mõtted seisma meie kannatavale kodumaale jäänud või sealt vangi või orjalaagreisse viidud rahva juures. Need ei saa aga olla hali-seja mõtted, vaid võitleva rahva mõtted, mis on suunatud tegudele vabasse maailma pääsnud eesti rahvakillukese säilitamiseks, kodumaa peatseks vabastamiseks ja vabastatud kodumaale koheseks tagasi-sipöördumiseks.

Kui siin teisena märgitud ülesanne kuulub otseselt meie välisvõitluse raamidesse, siis esimesena märgitud ülesande täitmisest või täitmata jätmisest on otseselt sõltuv kolmanda ülesande täitmine. Kui meie võõrsile sattunud rahvakilluke on jõudnud ära sulada või rahvuslikult tuimeneda, siis ei ole ka kodumaale tagasi-pöördujaid, olgu olud seal kuitahes roosilised.

Tänase piduliku sündmuse puhul ma tahaksin lühidalt peatuda vaid esimesena märgitud ülesande juures. Õpetajate kaudu olen pidevalt püüdnud koguda andmeid meie kõige nooremate rahvuskas-laste keele ja kujuneva meele kohta üle maailma, kuhu meie rahvast ~~XXX~~ on sattunud. Andmed nende kohta muutuvad järjest pessimistli-kumaks: olukord halveneb selles osas aasta-aastalt.

Ilmneb minna-laskmise mentaliteeti. Osa lapsevanemaid põhjendavad seda rahvuslikku loidust ja hooletust sellega, et lapsel olevat siis kergem kohaneda uues olukorras; osa põhjendavad seda tumeda välispoliitilise olukorraga, milles ei olevat näha kindlaid väljavaateid meie kodumaa vabanemiseks lähemate aastate või koguni aastakümnete vältel või kas see üldse enamvabanebki. Ilmsed väsimussümptoomid, mis on tekkinud pikale venivast ootami-sest.

Siin on tegemist eksliku samastamisega, milles rahvuse säilitamine on viidud seosesse kodumaa vabastamise oletatava täht-ajaga. Kodumaa vabanemise lootused võivad olla kord suuremad, kord väiksemad. Selle järele ei saa aga seada oma noorte rahvuslikku kasvatust. Kui ühel hetkel on meie väljavaated tumedamad ja siis kohe lööme kõigele käega; kuid kui aasta pärast on äkki väljavaa-

ted lootustikkumad, kas siis paneme kohe eesti koolid ja täiendus-
 koolid käima!? Ei. Rahvusliku kasvatuse teostamine on püsiv ja
 katkestamatu ülesanne, mida ei saa seada kõikuva välispoliitilise
 olukorra järele. Me pole kaotanud kindlat usku oma rahva ja maa
 vabanemisse võõra vägivalla alt, kulugu selle teokssaamiseks aas-
 taid või aastakümneid.- Meie rahvale on mitu korda löödud surma-
 kella. Veel vähem kui 100 aastat tagasi ennustasid Balti sakslased
 eesti rahva kindlat kadu. Siis tuli 20-30 aastat hiljem Vene riigi
 võim ja alustas meie rahva venestamist koolide kaudu. Kuid meie
 rahvas pidas ka sellele survele vastu. Nüüd on meie rahvas sattu-
 nud rängima surve alla kogu terve ajaloo kestel, kuid pole kaht-
 lust, et ka seekordne maru möödub kord ja siis oleks tõsiselt kah-
 ju, kui vabaduses viibinud eesti rahvakillukese elujõulisem osa
 noorema ja võib olla ka keskmise generatsiooni näol ei ole tagasi-
 pöördujate hulgas. Aineliste varade kogumise ja soetamise kõrval
 tuleb ometi ka väga tähtsaks pidada vaimsete varanduste omandamist
 võõrsil, mis toimub peamiselt noorema ja osalt ka keskmise gene-
 ratsiooni poolt. Teaduslike, tehniliste ja muude kutsealade ja eri
 kutseoskuste kõrval tuleb väga kõrgeks hinnata seda üldharidust,
 mille omandavad meie õppivad noored, näit. Rootsi gümnaasiumides.
 Rootsi on neid väheseid maid maailmas, kus veel on säilitatud
 vana klassikalise ning sügavalt humanistliku hariduse andmist
 gümnaasiumide kaudu. Ka sellise hariduse saanud vajab tulevane
 Vaba-Eesti. On ülimalt rõõmustav lugeda teateid meie noorte edasi-
 jõudmise ja püüdlikkuse kohta, kuid seda kurvastavam oleks, kui
 need noored ja nende hinnaline vaimuvara ei kandu kord kodumaa
 pinnale. Ja ärgem unustagem ka seda vaba demokraatlikku vaimu ja
 mentaliteeti, mis imbub noortesse vabas maailmas üles kasvades.
 Ka selle järele on kodumaal suur vajadus, sest me ei või hetkeks-
 ki unustada seda lämmatavat õhkkonda ja raudpitserit, mille alla
 on vajutatud praegu seal kasvava põlve vaim ja mõtlemine.

Meil pole ühtegi teist valikut, kui peame astuma võit-
 lusse noorte ümberrahvustamise vastu. Sellega tuleb alata hällist
 peale. Emakeel on see, mille oevad meie lapsed omandama kõige
 pealt ja edasi aste-astmelt kuni täiskasvanuks saamiseni sellises
 ulatuses, et see ei unune iialgi. Emakeele kõrval tuleb meie las-
 tel omandada kas rootsi, inglise, hispaania, saksa või muud keelt,
 mille piirkonda nad on ajutiselt elama sattunud. Meil tuleb oma

noorpõlv üles kasvatada kahes meeles. Kui õuel, mängumurul, lasteaias ja koolis valitseb mingi võõrkeel, siis igas eesti kodus peab valitsema ainult eesti keel ja selle kaudu ka kindel eesti meel!

See olgu üks meie võitlusparool. Emakeele oskus on rahvusliku kasvatuse tähtsaim alus, kui see puudub, siis on kõik kadunud kahe keele kõrvuti omandamine ja valitsemine on pedagoogiliselt täiesti võimalik, see koguni arendab lapse keelelist mõtlemist ja seega soodustab tema üldist arengut. Seda kinnitavad ka näited iseseisvast Eestist, kus vähemusrahvaste hea eesti keele oskus ei takistanud nende kodudes neile armsa emakeele tarvitamist. Selle eest nad mäletavad Eestit suures tänumeeles ja paljud neist igatsevad koguni sinna tagasi, kui see vabaks saab.

Kodude kõrvale astuvad lapse suuremaks sirgudes eesti koolid, emakeelne lugemisvara ja noorte organisatsioonid või muud nende sõprusringid, need kõik kokku peavad viima ühisele eesmärgile - maapaos on sirgunud teadlik ja julge uus eesti generatsioon, kelle kõik mõtted, kavatsused ja teod on sihitud Vaba-Eesti teenimisele. Ma ei näe enam suuremat paleust eesti noortele.

Ma ei kahtle, et ka aellest võitlusest enese alalhoiu säilitamiseks tuleb meie rahvas võitjana välja, sest sellel alal seni tehtud pingutused on juba kasvatanud palju võitlusvõimelist noort väge. Ü heks kaugele paistvaks kantsiks on seni olnud Stokholmi Eesti Algkool. Meie ees viibiv suur noorte pere kõneleb optimismist, mis valitseb nende kodudes eesti eesti seltskonnas ja organisatsioonides, kes ei ole väsinud teda toetamast. See kõneleb eesti rahva visadusest, elujõust ja ühtehoidmisest sel meie rahvale nii saatuslikult raskel ajal.

Ma tahaksin loota, et see optimism leviks ja püsiks kõigis eesti kodudes üle maailma ja eesti rahva visaduse, elujõu ja ühtehoidmise sümboltena ja ree näitvate tuletunglatena püsiksid ja kasvaksid eesti koolid ja noorte organisatsioonid üle maailma niikaua ~~ni~~ kuni eesti rahva seekordne kaanatusaeg kord saab täis.